

УДК 342.951
DOI 10.32782/2663-5666.2023.2.7

ВПЛИВ ПРАВОВИХ ВИСНОВКІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ

Вступ. Рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) справляють значний вплив на судову практику судів загальної юрисдикції, оскільки врахування правових висновків згаданих судових органів є обов'язковим для всіх суб'єктів правозастосування відповідно до законодавства України. Враховуючи зазначене, необхідно констатувати, що формулювання правового висновку ЄСПЛ, особливо тих, що містять нове розуміння певного принципу або конвенційного терміну, може бути обґрунтованою підставою для відступу Верховним Судом (далі – ВС) від раніше викладеного правового висновку ВС, Великої Палати Верховного Суду (далі – ВП ВС) або Верховного Суду України (далі – ВСУ).

Відповідні положення про обов'язковість застосування судами загальної юрисдикції Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція) та рішень ЄСПЛ визначені у процесуальних кодексах (ч. 4 ст. 11 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) [1]; ч. 2 ст. 6 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) [2]; ч. 2 ст. 8 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [3] та ч. 4 ст. 10 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) [4]).

Крім того, відповідно до ст. 15 Закону України «Про міжнародні договори України» чинні міжнародні договори України підлягають сумлінному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права; чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства (ч. 1 ст. 19) [5].

Отже, оскільки Законом № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р. [6] Україна ратифікувала Конвенцію, то, відповідно, це свідчить про визнання рішень ЄСПЛ, який утворений для забезпечення дотримання договірними сторонами їхніх

зобов'язань за Конвенцією та Протоколами до неї створюється. З огляду на це, дослідження напрямків впливу правових висновків ЄСПЛ на вітчизняну судову практику має як науково-теоретичне, так і практичне значення для формування єдності судової практики та забезпечення її динамічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі проблемні питання впливу правових висновків ЄСПЛ на формування вітчизняної судової практики досліджували такі науковці, як С. П. Волкова, М. М. Гультай, А. Іваницький, Г. І. Лисенко, В. Мігашко, А. А. Чубенко, та ін. Разом з тим, у правовій науці недостатньо актуальних наукових досліджень, присвячених визначенню впливу правових позицій ЄСПЛ на формування національної судової практики в аспекті визначення підстав для здійснення відступу від раніше сформульованого правового висновку ВС або ВСУ.

Метою статті є обґрунтування висновку про те, що правові позиції ЄСПЛ та їх врахування під час ухвалення судових рішень можуть бути підставою для здійснення відступу від раніше сформульованого правового висновку ВС. Для виконання поставленої мети необхідно виконати такі завдання: 1) провести огляд наукових підходів до визначення впливу рішень ЄСПЛ на формування вітчизняної судової практики; 2) провести аналіз правових позицій, що містяться у рішеннях ЄСПЛ, та визначити основні положення таких позицій; 3) проаналізувати рішення ВС та ВП ВС, в яких здійснено відступи від раніше сформульованого правового висновку ВС або ВСУ на підставі викладення ЄСПЛ нової правової позиції у своїх рішеннях.

Виклад основного матеріалу. Врахування правових висновків ЄСПЛ є обов'язковим для національних судів. При цьому законодавством визначено декілька механізмів урахування таких правових висновків під час розгляду та вирішення справ у судах різних юрисдикцій, починаючи від звернення до цитування відповідного тексту як джерела права у судовому рішенні,

та закінчуючи переглядом судових рішень за виключними обставинами, якщо ухвалене рішення ЄСПЛ може вплинути на регулювання відповідних спірних правовідносин. Кожен з таких способів застосування (врахування) має певні процесуальні особливості. Якщо говорити про відступ від правових висновків ВС на підставі ухвалення рішення ЄСПЛ, то таке врахування має здійснюватися саме на стадії касаційного перегляду рішень судів.

Для досягнення обґрунтованості такої підстави для відступу від правових висновків ВС, як ухвалення рішення ЄСПЛ, необхідно звернутися до наукових підходів щодо визначення загальних засад впливу правових позицій ЄСПЛ на судову практику національних судів.

Зокрема, А. А. Чубенко з цього приводу зазначає, що головний вплив рішень суду конституційної юрисдикції та ЄСПЛ на судову практику національних судів полягає у тому, що, як правило, в інтерпретації цих судових установ, держава, виконуючи свій конституційний обов'язок щодо визнання, дотримання і захисту прав і свобод людини і громадянина як пріоритетної цінності, повинна орієнтуватися на ті правові положення, закріплені в Конституції та в Конвенції, які гарантують більш високий рівень забезпечення прав і свобод; такий принцип повинен стати еталоном для розв'язання конфліктів, тлумачень норм про права людини між національними і наднаціональними судами. [7, с. 1011].

А. Іваницький, у свою чергу, вважає, що практика ЄСПЛ допомагає правильно витлумачити положення Конвенції та протоколів до неї, а тому її можна розглядати як джерело їх динамічного тлумачення, що здійснюється в результаті визначеної, однакової, послідовної, стійкої діяльності суду, що відповідає іманентно усталеній судовій практиці або прецеденту романо-германської правової системи. Науковець зауважує, що в аспекті національного законодавства практика ЄСПЛ, як і Конвенція, є частиною національного цивільного законодавств; ті ознаки, характеристики, які притаманні практиці ЄСПЛ, дозволяють національним судам визначити прецеденти ЄСПЛ як джерело права, яке має застосовуватись у нерозривному поєднанні з положеннями Конвенції та її протоколів, розглядатись як цілісний «живий організм» [8, с. 27].

Цілком очевидно, що рішення ЄСПЛ та КСУ є обов'язковими до застосування (врахування) національними судами усіх юрисдикцій та інстанцій, а тому мотивування судового рішення

з посиланням на правові позиції ЄСПЛ та КСУ сприяють більшій обґрунтованості судового рішення, забезпечують дійсну реалізацію принципу верховенства права. Проте, науковцями та практикуючими юристами, а також самими судьями неодноразово наголошувалося на необхідності правильного застосування, зокрема рішень ЄСПЛ.

М. М. Гультай вважає, що в силу прецедентного характеру практики ЄСПЛ, його правові позиції щодо судочинства стосуються не лише держав, які були сторонами у справі, а й підлягають врахуванню при здійсненні судочинства та в процесі нормотворчості інших держав, що визнали його юрисдикцію (зокрема, при запровадженні ними інституту конституційної скарги). Також науковець звертає увагу на такий напрям впливу практики ЄСПЛ на національне судочинство, як врахування вироблених ним принципів, концептуально-методологічних засад судового захисту прав людини і основоположних свобод при ухваленні судами їх рішень [9, с. 314].

Г. І. Лисенко та С. П. Волкова, досліджуючи питання впливу рішень ЄСПЛ на правову систему України, доходять висновку, що такий полягає не лише на рівні захисту прав і свобод людини, а й на рівні інституційному, оскільки певні рішення системи судоустрою України і юрисдикції судів викликають сумнів відповідності положенням Конвенції; правотворчий вплив ЄСПЛ на українське право виявляється, зокрема у принципі автономності термінів та концепцій, що їх використано у тексті Конвенції; певні рішення ЄСПЛ стали керівними для захисту прав і свобод особи і викликали ряд однорідних заяв до ЄСПЛ [10, с. 98].

З цього приводу також слушним є зауваження деяких науковців про те, що при застосуванні норм ЄСПЛ українські судді повинні брати до уваги всю практику ЄСПЛ як щодо України, так і практику, сформовану в ході розгляду скарг, поданих проти інших держав, а також ту практику, яка була сформована у справах, розглянутих і до приєднання України до Конвенції. Тільки такий підхід, на думку вчених, допоможе уникнути Україні вчинення нових порушень Конвенції; для реалізації даного підходу перш за все потрібно забезпечити доступність практики ЄСПЛ для українських суддів [11, с. 187].

Як зазначено з цього приводу в низці рішень ЄСПЛ (наприклад, у справах «Scordino v. Italy», заява № 36813/97, п.п. 190 та 191 [12], «Щокін проти України» (заяви №№ 23759/03

та 37943/06, п. 52 [13] та ін.), тлумачення та застосування національного законодавства є прерогативою національних органів, однак суд зобов'язаний переконатися в тому, що спосіб, в який тлумачиться і застосовується національне законодавство, призводить до наслідків, сумісних з принципами Конвенції з точки зору тлумачення їх у світлі практики ЄСПЛ.

З урахуванням вищевказаного, можна дійти висновку, що прийняття рішення ЄСПЛ можуть зумовити зміну судової практики та, відповідно, стати підставою для здійснення відступу ВС (ВП ВС) від попереднього правового висновку ВС або ВСУ.

В якості прикладу впливу рішень ЄСПЛ на вітчизняну судову практику, передусім, необхідно зосередити увагу на впровадженні у національне судочинство таких концепцій та понять, як «якість закону», «належне урядування», «юридична визначеність» та ін., тлумачення яких у різних практичних ситуаціях надано ЄСПЛ, зокрема крізь призму норм Конвенції.

Зокрема, у рішеннях у справах «Moskal v. Poland» (заява № 10373/05, п. 73) [14] та «Pincova and Pinc v. the Czech Republic» (заява № 36548/97, п. 58) [15] ЄСПЛ, здійснюючи тлумачення принципу «належного урядування», зазначив, що як правило, цей принцип не повинен перешкоджати державним органам виправляти випадкові помилки, навіть ті, причиною яких є їхня власна недбалість; будь-яка інша позиція була б рівнозначною, *inter alia*, санкціонуванню неналежного розподілу обмежених державних ресурсів, що саме по собі суперечило б загальним інтересам (див. там само); з іншого боку, потреба виправити минулу «помилку» не повинна непропорційним чином втручатися в нове право, набуте особою, яка покладалася на легітимність добросовісних дій державного органу.

Аналогічні висновки викладено також у рішеннях ЄСПЛ у справах «Щокін проти України» (заяви №№ 23759/03 та 37943/06, п. 52 та п. 56) [13], «Рисовський проти України» (заява № 29979/04, п. 70) [16], «Серков проти України» (заява № 39766/05, п. 43) [17] та ін.

Зокрема, з посиланням на вищевказані позиції ЄСПЛ, ВП ВС здійснила відступ від низки раніше сформульованих правових висновків ВС. Хоча такі відступи безпосередньо не пов'язані з прийнятими ЄСПЛ рішеннями, проте останні здійснили вплив на судову практику з огляду на уточнення/розширення тлумачення деяких конвенційних положень та принципів.

Наприклад, у справі № 520/15025/16-а, яка стосувалася права особи на пенсію за віком на пільгових умовах, у призначенні якої було відмовлено Управлінням Пенсійного Фонду України з огляду на те, що за відповідний період роботи на посаді, яка давала право на пенсію за вислугою років, не було проведено атестації робочого місця, ВП ВС у постанові від 19 лютого 2020 р. відступила від правового висновку Верховного Суду України, викладених у постановках від 10 вересня 2013 р. у справі № 21-183a13, від 25 листопада 2014 р. у справі № 21-519a14, від 10 й 17 березня 2015 р. у справах № 21-51a15, та № 21-585a14, від 14 квітня 2015 р. у справі № 21-383a14, від 2 грудня 2015 р. у справі № 21-1329a15, від 10 лютого 2016 р. у справі № 21-5432a15 та від 12 квітня 2016 р. у справі № 21-6501a15, щодо відсутності підстав для призначення пенсії на пільгових умовах з огляду на відсутність результатів атестації відповідного робочого місця за умовами праці [18].

У цій постанові ВП ВС, крім іншого, послалася на рішення у справі «Щокін проти України» (п. п. 52, 56), в якому ЄСПЛ зазначив, що однією із складових концепції «належного урядування» є вимога «якості закону», передбачена Конвенцією, а тому відсутність у національному законодавстві необхідної чіткості й точності, що передбачає можливість різного тлумачення, порушує цю вимогу і не забезпечує адекватного захисту від свавільного втручання публічних органів державної влади в майнові права заявника [13].

З огляду на це, ВП ВС, спираючись на концепції «належного урядування» та вимогу щодо «якості закону», сформульовані, зокрема у рішенні ЄСПЛ у справі «Щокін проти України», дійшла висновку, що в разі існування неоднозначного або множинного тлумачення прав та обов'язків особи в національному законодавстві органи державної влади зобов'язані застосувати підхід, який був би найбільш сприятливим для особи. Конкретно у справі № 520/15025/16-а це означає, що на працівника, зайнятого на роботах із шкідливими і важкими умовами праці, не можна покласти відповідальність за непроведення або несвоєчасне проведення атестації робочих місць за умовами праці; непроведення або несвоєчасне проведення атестації робочих місць власником підприємств або уповноваженим ним органом не може позбавляти громадян їх конституційного права на соціальний захист, у тому числі щодо надання пенсій за віком на пільгових умовах; контроль за додержанням

підприємствами правил проведення атестації робочих місць за умовами праці покладається на відповідні повноважні державні контролюючі органи, зокрема Держпраці [18].

В іншій справі № 260/81/19, в якій позивач – фізична особа-підприємець оскаржував до суду вимогу Головного управління Державної фіскальної служби про сплату боргу (недоїмки) з єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, ВП ВС у постанові від 1 липня 2020 р. вирішила відступити від правового висновку ВС у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду, викладеного в постанові від 27 червня 2019 р. у справі № 405/7/17, враховуючи, зокрема тлумачення концепції «належного урядування» в деяких рішеннях ЄСПЛ [19].

У цій справі до предмета доказування відносилось наявність можливості в осіб, які набули статусу суб'єктів підприємницької діяльності до набрання чинності Закону України від 15 травня 2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (далі – Закон № 755-IV), здійснювати конституційне право на підприємницьку діяльність та отримувати дохід від такої діяльності на законних підставах у разі неподання ними реєстраційної картки відповідно до вимог цього Закону.

У постанові від 27 червня 2019 р. у справі № 405/7/17, вирішуючи це питання, ВС зазначив, що з набранням чинності Законом № 755-IV пов'язана лише державна реєстрація включення відомостей про фізичну особу-підприємця, зареєстрованого до 1 липня 2004 р., до Єдиного державного реєстру фізичних осіб-підприємців (частина друга статті 18 Закону № 755-IV); у такому разі набуття фізичною особою статусу підприємця заново не реєструється. Проте, на думку Суду, цей Закон самого статусу фізичної особи-підприємця, набутого до 1 липня 2004 р. не зміню [20].

Переглядаючи цю справу в порядку касаційного провадження, ВП ВС не погодилась з вищезазначеним висновком ВС, звернувши увагу на рішення ЄСПЛ у справі «Рисовський проти України» (заява № 29979/04, п. 70), де підкреслено особливу важливість принципу «належного урядування», який передбачає, що в разі коли йдеться про питання загального інтересу, зокрема якщо справа впливає на основоположні права людини, державні органи повинні діяти вчасно та в належний і якомога послідовніший спосіб; на них покладено обов'язок запровади-

ти внутрішні процедури, які посилять прозорість і ясність їхніх дій, мінімізують ризик помилок і сприятимуть юридичній визначеності у правовідносинах [16].

Крім того, ВП ВС вказала, що за практикою ЄСПЛ, яка сформувалась з питань імперативності правил про прийняття рішення на користь платників податків, у разі існування неоднозначності у тлумаченні прав та/чи обов'язків платника податків слід віддавати перевагу найбільш сприятливому тлумаченню національного законодавства та приймати рішення на користь платника податків (справа «Серков проти України», заява № 39766/05, п. 43) [17].

Виходячи з вищезазначеного, ВП ВС зазначила, що існування нечіткого, суперечливого нормативного регулювання на час виникнення спірних правовідносин порушує принцип правової визначеності та вимагає застосування принципу найбільш сприятливого тлумачення національного законодавства на користь платників загальнообов'язкових внесків, у тому числі єдиного внеску. Новим правовим висновком у цій категорії справ став такий: відсутність офіційного підтвердження в особи статусу фізичної особи-підприємця шляхом проходження реєстраційних процедур у порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [21], що виключає можливість законного здійснення підприємницької діяльності та отримання відповідних доходів, за відсутності фактичних доказів протилежного, виключає і можливість формальної та фактичної участі такої особи в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування за відповідним статусом [19].

Отже, вищенаведені приклади показують, що рішення ЄСПЛ сприяли застосуванню підходу, що ґрунтується на концепції людиноцентричності, яка, головним чином, слідує з принципу «належного урядування». У рішеннях ЄСПЛ цей принцип розкривається через обов'язок державних органів та інших суб'єктів публічно-владних повноважень діяти у суворій відповідності до запровадженої національним урядом адміністративної процедури; при допущенні помилки суб'єкти владних повноважень зобов'язані відповідно до принципу «належного урядування» виправляти цю помилку у найбільш ефективний спосіб, щоб уникнути перекладання надмірного тягаря за допущену помилку на суб'єктів приватного права.

Висновки. Отже, проведене у цій статті дослідження дозволяє дійти таких висновків.

Правові позиції ЄСПЛ справляють вплив на вітчизняну судову практику, головним чином, через: 1) тлумачення положень Конвенції, як міжнародного акта, що є частиною національного законодавства України, оскільки згода на обов'язковість Конвенції була надана Верховною Радою України у встановленому порядку; норми Конвенції можуть застосовуватися судом, як джерело права з урахуванням тлумачення її положень у рішеннях ЄСПЛ, або для посилення мотивування судового рішення, у тому числі, з урахуванням принципу верховенства права, для вирішення юридичних колізій або прогалин національного законодавства; 2) тлумачення основоположних конвенційних принципів або термінів, які можуть застосовуватися судами для посилення мотивування або під час тлумачення норм національного законодавства.

Аналіз судової практики свідчить про те, що рішення ЄСПЛ сприяють застосуванню підходу, що ґрунтується на концепції людиноцентричності, яка, головним чином, слідує з принципу «належного урядування», що відповідно до правової позиції ЄСПЛ означає обов'язок державних органів та інших суб'єктів публічно-владних повноважень діяти у суворій відповідності до запровадженої національним урядом адміністративної процедури; при допущенні помилки суб'єкти владних повноважень зобов'язані відповідно до принципу «належного урядування» виправляти цю помилку у найбільш ефективний спосіб, щоб уникнути перекладання надмірного тягаря за допущену помилку на суб'єктів приватного права; важливою складовою принципу «належного урядування» є вимога «якості закону»; відповідно до сталої практики ЄСПЛ будь-які порушення цієї вимоги, що спричиняють прогалини або нечіткість положень нормативно-правового акта, повинні тлумачитись у найбільш сприятливий для суб'єкта приватного права спосіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

5. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>.

6. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів №№ 2, 4, 7 та 11 до Конвенції. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

7. Чубенко А. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на конституційне судочинство в Україні. Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПРН України та обговоренню п'ятитом. моногр. «Правова доктрина України», Харків, 20–21 листоп. 2013 р. Нац. акад. прав. наук України. Харків, 2013. С. 1009–1011.

8. Іваницький А. Значення практики Європейського суду з прав людини для вдосконалення національного цивільного законодавства України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 6. С. 24–28.

9. Гультай М. М. Вплив практики Європейського суду з прав людини на здійснення конституційного судочинства: шляхи оптимізації. Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини : зб. наук. ст. Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15 вересня 2012 р.); за ред. С. В. Ківалова ; НУ «ЮА». Одеса : Фенікс, 2012. С. 311–324.

10. Лисенко Г. І., Волкова С. П. Вплив рішень Європейського суду на правову систему України. *Історики-політичні студії*. 2016. № 2. С. 94–101.

11. Мігашко В. Вплив практики Європейського суду з прав людини на розвиток судової практики в Україні. *Молодий вчений*. 2019. Вип. 2 (66). С. 184–188.

12. Case of Scordino v. Italy: decision of the European Court of Human Rights, 26.03.2006, № 36813/97. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22fulltext%22:%5B%22Scordino%20v.%20Italy%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-72925%22%5D%7D>.

13. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Щокін проти України» від 14.10.2010, №№ 23759/03 та 37943/06. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858#Text.

14. Case of Moskal v. Poland: decision of the European Court of Human Rights, 01.03.2010, № 10373/05. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22fulltext%22:%5B%22Moskal%20v.%20Poland%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-94009%22%5D%7D>.

15. Case of Pincova and Pinc v. the Czech Republic: decision of the European Court of Human Rights, 05.02.2003, № 36548/97. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22fulltext%22:%5B%2236548/97%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-60726%22%5D%7D>.

16. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Рисовський проти України» від 20.10.2011, № 29979/04. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_854#Text.

17. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Серков проти України» від 07.10.2011, № 39766/05. URL : [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22fulltext%22:\[%2239766/05%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-105536%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22fulltext%22:[%2239766/05%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-105536%22]}).

18. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 19 лютого 2020 р. у справі № 520/15025/16-а. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87951282>.

19. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 1 липня 2020 р. у справі № 260/81/19. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90458921>.

20. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третньої судової палати Касаційного цивільного суду від 27 червня 2019 року у справі № 405/7/17. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82797914>.

21. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.

Лупу Ю.Д. ВПЛИВ ПРАВОВИХ ВИСНОВКІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено визначенню впливу висновків Європейського суду з прав людини на формування судової практики в Україні. Автором проведено огляд наукових підходів до визначення впливу рішень Європейського суду з прав людини на формування вітчизняної судової практики. Доведено, що існує декілька механізмів урахування правових висновків Європейського суду з прав людини під час розгляду та вирішення справ у судах різних юрисдикцій.

У статті проведено аналіз правових позицій, що містяться у рішеннях Європейського суду з прав людини, та визначено основні положення таких позицій. З'ясовано, що Європейським судом з прав людини здійснено тлумачення концепції «належного урядування», яка означає обов'язок державних органів та інших суб'єктів публічно-владних повноважень діяти у суворій відповідності до запровадженої національним урядом адміністративної процедури.

Обґрунтовано, що важливим для національних судів є тлумачення Європейським судом з прав людини основоположних конвенційних принципів або термінів, які можуть застосовуватися судами під час тлумачення норм національного законодавства. Доведено, що тлумачення Європейським судом з прав людини положень Конвенції є обов'язком для національних судів під час застосування норм Конвенції як джерела права. Аргументовано, що застосування у судових рішеннях правових висновків Європейського суду з прав людини сприяє посиленню мотивування судового рішення.

На підставі проведеного аналізу рішень Великої Палати Верховного Суду та Верховного Суду, в яких здійснено відступи від раніше сформульованого правового висновку Верховного Суду на підставі викладення Європейським судом з прав людини нової правової позиції, автором обґрунтовано висновок про те, що застосування правових висновків Європейського суду з прав людини сприяють застосуванню підходу, що ґрунтується на концепції людиноцентричності, яка, головним чином, слідує з принципу «належного урядування».

Ключові слова: правова позиція, відступ, правовий висновок, Верховний Суд, Європейський суд з прав людини.

Lupu Yu.D. THE INFLUENCE OF LEGAL CONCLUSIONS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS ON THE FORMATION OF COURT PRACTICE IN UKRAINE

The article is devoted to determining the influence of the conclusions of the European Court of Human Rights on the formation of judicial practice in Ukraine. The author reviewed scientific approaches to determining the influence of decisions of the European Court of Human Rights on the formation of domestic judicial practice. It has been proven that there are several mechanisms for taking into account the legal conclusions of the European Court of Human Rights during the consideration and resolution of cases in courts of different jurisdictions.

The article analyzes the legal positions contained in the decisions of the European Court of Human Rights and defines the main provisions of such positions. It was found that the European Court of Human Rights interpreted the concept of "good governance", which means the obligation of state bodies and other subjects of public authority to act in strict accordance with the administrative procedure introduced by the national government.

It is substantiated that the interpretation by the European Court of Human Rights of the fundamental convention principles or terms that can be applied by the courts when interpreting the norms of national legislation is important for national courts. It has been proven that the interpretation of the provisions of the Convention by the European Court of Human Rights is an obligation for national courts when applying the norms of the Convention as a source of law. It is argued that the application of legal conclusions of the European Court of Human Rights in court decisions helps to strengthen the motivation of the court decision.

Based on the analysis of the decisions of the Grand Chamber of the Supreme Court and the Supreme Court, in which deviations were made from the previously formulated legal opinion of the Supreme Court on the basis of the presentation of a new legal position by the European Court of Human Rights, the author justified the conclusion that the application of the legal opinions of the European Court of Human Rights people contribute to the application of an approach based on the concept of people-centeredness, which mainly follows from the principle of "good governance".

Key words: legal position, retreat, legal opinion, Supreme Court, European Court of Human Rights.